

beeldingen besproken de klauwhand na letsel van den n. medianus, van den n. ulnaris, van de nervi ulnaris en medianus en van de zenuwen voor de buigers, gecompliceerd door verlamming van den n. radialis, haar verloop, voorkoming en behandeling.

C. AUBERTIN. *Les cardiaques du front en 1917.* — In verloop van tijd zijn langzamerhand de echte hartlijders uit het leger verwijderd of achter het front geplaatst. Toch vindt men ook nu nog aan het front hartlijders: AUBERTIN geeft een indeeling van 100 gevallen, die hij waarnam. De helft waren functioneele gebreken, van de overigen vertoonden de meesten een systolisch geruischje aan de aorta, dat gewoonlijk onopgemerkt was gebleven, doch somtijds, na groote vermoeienissen, aanleiding gaf tot aanvallen van tachycardie.

H. BORDIER et M. GÉRARD. *Ce que peut donner la radiothérapie dans les lésions nerveuses par blessures de guerre.* — Schrijvers bestralen elke maand 3 achtereenvolgende dagen met Röntgenstralen de gevallen van zenuwverwonding, die geheele ontaardingsreactie vertoonden. In niet te oude gevallen keert na 2—3 maanden reeds de galvanische prikkelbaarheid terug. In het kort worden 25 gevallen beschreven. Over het algemeen geven zij de voorkeur eraan, de zenuw eerst operatief bloot te leggen, los te maken uit littekenvergroeiingen, eventueel aanwezige geheele of gedeeltelijke doorsnijdingen te hechten enz., om met Röntgenstralen na te behandelen.

A. FUCHS et H. BOUCHET. *Une petite épidémie d'amibiase sur le front.* — Door het veelvuldig voorkomen van leverabsces werd men eerst opmerkzaam gemaakt op deze epidemie, in welke de dysenterische verschijnselen op den achtergrond stonden en de patiënten over het algemeen alleen afgematheid, hoofdpijn, gevoeligheid van de huid van den buik, pijn bij druk en pijn in het epigastrium, obstipatie enz. vertoonden.

M. LAGOUTTE et J. LE GRAND. *Du danger des opérations incomplètes dites „d'urgence“ en chirurgie de guerre.* — Schrijvers hebben het oog voornamelijk op de ter voorkoming van gasgangreen gewoonlijk onmiddellijk achter het front uitgevoerde voorloopige reiniging der wonden, verwijdering van grovere vreemde lichamen, weefselvarden enz. Hiermee doet men meer kwaad dan goed: men moet onmiddellijk de wond zóó zuiveren en eenvoudig maken, dat de primaire hechting mogelijk wordt. Is hiervoor achter het front niet voldoende hulp, dan moet het mogelijk worden gemaakt alle gewonden zeer snel naar grootere hospitalen te vervoeren.

P. SMIT.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Dr. C. WINKLER, *Handboek der Neurologie*. Eerste gedeelte. Deel I. De bouw van het zenuwstelsel. 447 bldz., 185 afbeeldingen. Haarlem bij de Erven F. BOHN, 1917. Prijs f 11.50, geb. f 14.—

Het groote boek van WINKLER, door velen sinds maanden met spanning tegemoet gezien! De eerste poging in ons land om de geheele wetenschap der neurologie, die in de laatste jaren zoo ontzaglijk verruimd en verfijnd is, samen te vatten. Het verschenen boekdeel is een eerste stuk; daarin worden behandeld het zenuwstelsel voor den reuk, het zien, het algemeene gevoel en voor den smaak; het eerstvolgend onderwerp zal het stelsel van den nervus octavus zijn. Mij schijnt deze keuze: éerst de organisatie van alle zintuigelijke, centripetale funkties, juist toe, met name ook met het oog op de behoeften van den clinicus. Eer men kan beoordeelen, wat er van het centrale zenuwstelsel uitgaat, dient men te weten, wat er in komt, wat er in bevat is, en hoe dit daarin is gerangschikt.

Het is niet wel mogelijk over dit deel een afsluitend oordeel te geven, in zooverre als het geheele werk beoogt vooral een synthese te zijn, terwijl thans natuurlijk meer, analytisch gevonden, bouwstoffen worden aangeboden. Toch is, de schrijver mag er terecht op wijzen, ook hier reeds de algemeene samenvattingsneiging duidelijk te bespeuren; men voelt den geest van den schrijver achter het onmetelijke materiaal als een voortdurend ordenende kracht.

Bij het bestudeeren van dit boek heb ik vele tientallen aantekeningen gemaakt. Nu ik alles te zamen een maand lang heb laten rusten, schijnen mij mijn notities voor een deel vanzelfsprekend, dus overbodig, voor een ander onbelangrijk, dus eveneens overbodig. Wat er van rest, wil ik in het onderstaande vermelden. Een boekaankondiging immers moet nuchter zakelijk, niet louter een dithyrambe of een vonnis zijn. Eerst een paar vragen, die slechts schijnbaar alleen woordvragen zijn: de schrijver onderscheidt archaiopallium tegenover neopallium. Sedert EDINGER en KAPPERS zijn wij gewend palaeo-, archi- en neopallium uit elkaar te houden; het eerste de primaire reukschors, het tweede de secundaire, het laatste de rest van den hersenmantel. Radiatio optica noemt de schrijver het geheele complex van vezels, dat *in* en *uit* de primaire optische centra komt. Voor zoover ik weet, doet — althans bij den mensch — niemand dat; men bedoelt er de straling van de primaire optische centra naar de hersenschors mee. Wat wordt bedoeld met „cerebrale, secundaire” optische vezellaag bij vogels? Deze dieren hebben geen bekende tectocorticale verbinding; uit het tectum ontspringen alleen afdalende vezels.

Er zijn nog meer van dergelijke opmerkingen te maken; zoo bijv. omtrent het gebruik van de woorden (en begrippen?) interoceptief en proprioceptief. Het komt mij bijv. onjuist voor, te zeggen (bldz. 139), dat „interoceptieve impulsen van groote beteekenis (zijn) voor het waarnemen van vormen, van localisatie en oriëntatie”. Ik begrijp dit alleen, wanneer proprioceptief gemeend is; de impulsen uit vegetatieve organen — bij het autonome zenuwstelsel gerekend — worden afzonderlijk vermeld!

Opmerkingen, die met naamgeving in geen geval in verband staan, zijn de volgende: Op bldz. 74 wordt MENDEL's (op een vergissing berustend) meening, dat het ganglion habenulae iets met den pupilreflex op licht te maken heeft, weliswaar niet aangenomen, maar evenmin gladweg verworpen. In tegenstelling met deze overmatige voorzichtigheid wordt een weinig later — in ander verband — gezegd, dat „dus” de optische impulsen met behulp van het corpus quadrigeminum anterius het zijdelingsche blikapparaat in werking stellen; ofschoon er op volgt: „verweelingen in het corp. quadr. ant. zijn waargenomen met volkomen behoud der zijdelingsche oogbewegingen”. Inderdaad vindt men voor het „dus” in het voorafgaande geen behoorlijken grond; deze is m. i. ook niet te geven bij onze tegenwoordige kennis.

Op bldz. 82 wordt gehandeld over eigen proeven (bij het konijn) om de schorsvertegenwoordiging der vier onderdeelen van het corp. geniculatum laterale vast te stellen. De uitkomst wordt in een schema weergegeven, met het voorbehoud, „dat negen gevallen wel wat

weinig is, om over zulke moeilijke vragen te oordeelen". Hierin schuilt m. i. een logische fout: het aantal gevallen — het minimum moet natuurlijk aanwezig zijn — kan nooit uit zich zelf een oordeel onmogelijk maken; alles komt aan op den aard der operatie en op de juistheid der vraagstelling.

De uiteenzetting der schorsvertegenwoordiging voor het zien zal ik niet bespreken. Men weet, dat WINKLER, met VON MONAKOW, in deze vraag een standpunt inneemt, dat afwijkt van dat der meeste onderzoekers. Men kan er van zeggen, dat hij zijn meening althans met het noodige eigen materiaal blijft verdedigen. Van de zoogenaamde associatievezels in de achterhoofdskwab (bundels van WERNICKE, VIALET, SACHS) maakt schrijver zich snel af (bldz. 118, 119). De door een Nederlander uitgesproken meening, dat, voor het minst de twee laatste, balkvezels zijn, wordt niet vermeld.

Dat de groote meerderheid der tapetumvezels in de commissura fornicis posterior zouden opgaan, en de mediale occipitale windingen zouden verbinden met elkaar, schijnt mij toch wel een zeer gewaagde uitspraak.

In het hoofdstuk over het algemeene gevoel treft de volgende wending, waar sprake is over VAN GEHUCHTEN's opvatting der localisatie in de spinale voorste hoornen: „juist of onjuist, het steunt in elk geval op een belangrijk aantal feiten". Deze zinsnede treft daarom, omdat zij typisch is voor den onvoorwaardelijken eerbied, dien de schrijver voor proefondervindelijke gegevens heeft, vooral als deze talrijk zijn. Logisch is dat m. i. niet te aanvaarden.

Op bldz. 233 deelt de schrijver mede, dat hem „gevallen ten dienste staan, waar in het ruggemerg achter- en zijstrengen vernietigd waren en toch de aanrakingszin terugkwam". Het zou de moeite waard zijn geweest, deze gevallen te doen kennen, en dan met dezelfde uitvoerige nauwkeurigheid, waarmee dit geheele hoofdstuk (algemeen gevoel) is bewerkt. In een volgenden druk?

Waarom schrijver den aanrakingszin buiten alle betrekking tot de achterstrengen houdt, in tegenstelling met de wel algemeen aangenomen opvatting tegenwoordig, is mij niet duidelijk geworden.

Op bladz. 274 zegt schrijver, dat „het laterale orgaan aan het kopeinde tot hooge differentiatie geraakt, zich geheel wijzigt en tot otolithen- of evenwichtsorgaan wordt". Phylogenetisch is dit onjuist. Otolithen bestaan reeds bij evertibraten, zijn „ouder" dan het laterale orgaan. De funktie van dit laatste is een andere, hoezeer ook vergelijkbare.

In de plaatsbepaling der kernen van den nerv. intermedius WRISBERGII mis ik hetgeen door onderzoekers dier streek (HAYAMA, YAGITA e. a.) in anderen zin is vastgesteld (bldz. 281).

De zeer uitvoerige en leerrijke behandeling der anatomie van het verlengde merg maakt geen melding van KAPPERS' neurobio-taktische regelen. Waar de schrijver in het algemeen „reden van wetenschap" geeft, zouden de hoogst belangrijke inzichten, waartoe die regelen hebben gebracht, stellig het begrijpen van den samenhang (onderlinge kernverhoudingen, enz.) gemakkelijker hebben gemaakt.

Ziehier mijn waschlijst van bedenkingen; een ander zou een andere hebben gemaakt en wellicht tevens op de onvoldoende

correctie hebben gewezen (ik schat het aantal zet-, schrijf- en taal-fouten op 500 à 1000). Maar ik zie des Meesters grimlach. Als ik het boek naast de lijst houd, dan voel ik de neiging ze niet te doen afdrukken, zóó klein is haar belang, vergeleken bij den opzet en de uitvoering ¹⁾ van het werk. Want dit boek berust geheel op de studie, arbeid en intelligentie van één, die het gansche neurologische weten van dezen tijd tot zijn beschikking heeft. Daarom is er iets groots in. Natuurlijk zal ieder — vooral wanneer hij zelfstandig werkt — niet alle hoofdstukken evenzeer bewonderen; ik voor mij stel dat over het algemeene gevoel met de schitterende ontleding van de achterwortelvezels, haar ontvangst en groepeerings in het ruggemerg, het allerhoogst. Maar zonder eigen proeven, eigen pathologische onderzoekingen, zorgvuldige kritiek van eigen en anderer meeningen wordt haast nooit een oordeel gegeven. En omdat dit boek bovendien in den goeden zin uitvoerig is; omdat het telkens weer opmerkzaam maakt op de zee van vragen, die zich voor den oplettenden onderzoeker voordoen, vragen van groote draagwijdte veelal en getuigende soms van de grootste scherpzinnigheid; daarom is dit boek een standaardwerk, al is het pas het eerste deel van het eerste gedeelte. Wij mogen ons gelukkig rekenen, dat het in onzen tijd door een Nederlander is geschreven.

C. T. VAN VALKENBURG.

K. DE SNOO, *Beknopt leerboek der Verloskunde*. Tweede druk, bij J. B. WOLTERS' U. M., Groningen—den Haag, 1917. Prijs ingen. f 7.90, in linnen f 8.75, geb. in half leer f 9.40.

Reeds vijf jaar na het verschijnen van dit boek mag de schrijver de voldoening hebben, dat een tweede druk noodig werd. Dit bewijst, dat het boek gaarne en met nut bij voortduring wordt gebruikt. Dat de ijverige schrijver het boek niet geheel onveranderd heeft gelaten, spreekt wel van zelf. Er zijn nieuwe afbeeldingen aan toegevoegd en enkele andere zijn vervangen. In de behandeling van het mechanisme der baring heeft DE SNOO gestreefd naar vereenvoudiging van dit steeds nog moeilijke vraagstuk. Maar over het geheel is het boek gebleven wat het was: een duidelijk, beknopt en goed leerboek voor de vroedvrouw, waaruit menig praktisch arts ook veel nuttigs kan leeren.

G. C. NIJHOFF.

J. VON MEHRING's *Lehrbuch der inneren Medizin*, herausgegeben von L. KREHL, Neunte Auflage. Jena. Verlag von GUSTAV FISCHER, 1915. Prijs 16 mark, geb. 18 mark.

Slechts met enkele woorden behoeft deze negende uitgave van VON MEHRING's bekende leerboek in dit *Tijdschrift* te worden aangekondigd. Want, zooals KREHL in het korte, „im Felde" geschreven,

¹⁾ Ook de afbeeldingen zijn haast alle fraai; hierin heeft de voortreffelijke teekenaarster dr. ADA POTTER een groot aandeel.